

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издаје свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

О ИНСЦЕНОВАЊУ ДРАМАТСКОГ СПЕВА.

ИЗ „КАТИХИЗИСА ДРАМАТУРГИЈЕ“ ОД Р. ПРЕМСА.

При инсценовању каквог драматског спева дужност је артистичног руководиоца, звао се он драматург или режисер, да сам некако заступа тај драматски спев. Задатак његов у томе послужава стоји се из трога: из поделе улога и обележења одношаја појединих улога спрема задатка, који је целином задан; из надгледања и руковођења проба и из наредбе, како ће се комад са спољашње стране инсценувати.

Што се тиче поделе улога, може се дабогме тек идеално захтевати, да се свака улога додели најспособнијој снази, јер је свака друга подела некако неправда спрема дела писачевог и спрема писца самог. У пракси пак томе захтеву стоје на путу неке тешкоће. Прве снаге морале би тада суделовати у свим комадима, а то тим више доказује, да је нужно имати за улоге вишег реда одличне репрезентанте, а не тек осредње. Друго је питање, да ли да се комад никако и не даје, кад за једну или другу улогу нема достојног репрезентанта. То ће зависити од важности тих улога или и од тога, да ли је у опште комад такав, да се у свим околностима на позорници приказивати може или не. У опште се сме поставити правило, да се комад, кога се улоге за тај пар у главном не могу згодно поделити, не треба тада ни да приказује, јер то нити је у интересу писачевог нити у интересу репрезентаната и позоришта. Кад на позоришту има снага за сваку врсту улога, онда се неће моћи то ни догодити, осим ако комад лежи ван праве репрезентационе сфере ког позоришта, но у том случају се комад за то позориште не узима ни у рачун.

Наредбе, како ће се комад са спољашње стране инсценувати, треба највише да се односе на то, да то инсценовање, одговара спољњој си-

туацији, но да се не истиче, да пажњу и сувише на себе обрати, па да тиме штоди драматским дејствима, која се хоће да произведе, и да им стоји на путу. Шекспир додуше у тој тачци није могао поставити никаквог правила, али се ипак оно, што би он данас о томе изрекао, може сазнати из поуке, коју даје једном од својих луда; та поука гласи: „Па онима, који код вас луду играју, не дајте да више рекну, но што им стоји у улози, јер има их таквих, који се сами смеју, да би на смеј навели гомилу будаластих гледалаца, ма да се у исто доба треба да обазре на нужну тачку у комаду.“ На историчку верност спољњег инсценовања мораће се само у толико обзирати, у колико је то од важности по целу приказе; та целу и није историјска или антикварска каква поука, него приказа извесних одношаја човечијег живота. И при том ће се каткад појетска истина разликовати од историјске. Тако н. пр. неће се зацело огрешити о историјску истину, кад у каквом комаду, који се приказује у наше време, по позорници хода млада госпа, која добро стоји, натрентана свом рафинеријом данашње моде; али ће се зацело огрешити о појетску истину, кад треба да нам се та госпа у том комаду прикаже уједно и као добра кућаница, која на одело баш много не држи. Па тако се огрешује такођер о појетску истину, кад се у комаду каквом, у коме је писац сву важност поставио у унутарњу акцију, приказа највећма обзире на историјску верност богатог, али по акцију сасвим прелевантног спољњег инсценовања.

Руковођење проба на многим позористима само код опере сасвим одговара својој сврси. Капелник ту заиста стоји као интерпрет композиторов и надгледа сложено и хармонично делање

разних снага, које ту учествују. Његов ауторитет овде је осигуран тиме, што сваки поједини зависи од његовог руковођења. То се руковођење опште признаје да је нужно, а основ му је уједно у музици, у колико се овде темпо, ритмус и трајање тона може одредити и означити. Драматург и режисер нема тих успешних услова за

свој ауторитет. Што мање репрезентанат глуме осећа, да му је ичија помоћ нужна, то ће тим мање хтети, да се наредбама драматурговим или режисеровим покори. Па ипак је ван сваке сумње, да и овде исто тако треба духа, који ће уређивати и руководити, како би се сачувала складност и хармонија целине. Г.

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Наживио се.“ Шаљива игра у 1. чину, написао Коста Ристић. — „После игранке.“ Шаљива игра у 1. чину, написао Дике, превео М. Х. — „Француско-пруски рат.“ Шаљива игра у 1. чину, од К. Трифковића.)

(Свршетак.)

Прва нам је примедба на понашање бановчево у ономе моменту, кад гђа Наталија буде приморана, да га опомене а он се повлачи, само испред њене особе, и изјављује, да ће да се прошали са Маријом, удварајући јој се. „Швенкунг“ бановчев је истина сасвим добар, али ма како да је Бановац особењак, не може се тако олако допустити, да на такав начин интродукује титрање са светињом женског осећања, на начин, који од безобразлука није ваљда ни један корак удаљен. На његову ону равнодушну, лакоумну изјаву, морала би свака госпа, особито пак од духа гђе Наталије мало дружије планути, него што је то гђа Наталија у овој глуми учинила.

Друга је примедба на језик. Истина, да би нам писац у овоме могао приговор вратити, јер у његовој глуми нема можда ни десети део страних речи, колико је у овој нашој рецензији. Но то ништа не чини. Ми смо ову рецензију писали колико у општем интересу јавне критике, толико баш и самога писца ради, а он ће нас, држимо, поред свега тога потпуно разумети, па то нам је доста. Али писац је песник, уметник. Он је своје дело за публику писао, па треба да је у том његовом песничком умотвору и језик леп и одабран. Нас бар вређа кад у песничком умотвору чујемо речи „шогоре“ и „женира“.

И још једну врло, врло ситну примедбу. На једном месту, где С. Бановац вели, да оће да учи медицину, мотивује он то тиме, што има доста времена — „24 сата на дан“. Ово није досетка, него је више баналан израз, а то, бар у финој шаљивој игри, несме бити.

Нека нам се не замери, што смо о овој малој шаљивој игри толико развели. Чинили смо то у интересу нашег позоришта и наше драматике, а нарочито пак у интересу самога писца, чију даровитост ми ценимо, и коме на овоме пољу озбиљне воље и посвојаног труда желимо, у нади, да ће поред савесне критике из њега изврстан писац шаљивих игара постати.

Што се приказа глумца тиче, тај је био неједнак. Ружић (С. Бановац) био је, као свагда, и овога пута врло добар. Лукић (Војновић) био је за своју улогу доста укочен.

Не можемо ни ми а да му не приметимо, што му се већ и са других страна примећује, да треба да се озбиљно труди, да се од старачког, укоченог држања и кретања одучи. Ако иде, то се у овој улози то најбоље могло применити. И ако је Војновић човек, који практичним путем ходи и ако је већ три године ожењен, ипак је млад човек, а што је главно некадањи друг разуданог и раскалашног С. Бановца. С. Максимовићка (Наталија) нека допусти да приметимо, да се ни на једном члану нашег позоришта не опажа таква неједнакост у игри као баш на њој. Као патетична јунакиња, особито још кад улогу своју добро проучи, она нас не само задовољава, него нас заноси и фрапира. У конверзационом тону малаксава, може бити зато, што су ово улоге лакше, јер одговарају обичном животу, а често баш и самој индивидуалној природи, па приказ особе оставља и осласла на саму природу своју. Но ако нам природа није типична ако у нашем обичном кретању и обичном нашем гласу није нешто опште, нешто обично изражено, онда не смемо ни најмању улогу на своју природу оставити. А и право је, да се и најмања улога и најобичнији карактер, и најлакши приказ увек исто тако савестно штудира, као и оно што је најтеже и најнеобичније. Онда би нестало оног прекида у говору, нестало би оног неприродног мажења, као што је то било овога пута приликом приказа гђе Наталије. Па не само, да је приказ С. Максимовићке овога вечера одударо од многог њеног приказа, него и у самом овом једном приказу било је местимичне разлике. Кад год је озбиљна била, изгледала је доста природна, но чим дође у њежан расположеј, упада одмах у горе споменућу погрешку. Надамо се, да ће С. Максимовићка, на којој се баш очевидно види да иначе много труда око својих улога полагаје, и да озбиљно тежи за усавршењем, ове наше примедбе искрено срду пригрлити. А. Хаџићева (Марија), и ако је слаба и у грозничавом стању, одиграла је своју улогу добро. Ћирићева улога (слуга) била је незнатна.

„После игранке“ давано је сада по други пут на нашој позорници овде у Новоме Саду. Први пут је приказана ова шаљива игра 12. маја 1877. Тадашњи рецензент изразио се о њој, да „није ништа друго, него скоро бурлеска епизода“, са којим се судом ми потпуно слажемо. Приказали су је М. Рајковићка (Хенријета Димонова) и Рајковић (Колберг), и то врло добро.

„Француско-пруски рат“, то позорнично првенче нашег покојног Косте Трифковића, прелазило је већ врло много

пута преко наше позорнице, и опет смо зато и овога пута у њему уживали. Ова глума рекосмо напред, спада у средину између карактерних и ситуационих шаљивих игара, а немачки естетик Мориц Каријер вели: „Wir werden den Lustspielen den Preis geben, welche die Calderon'sche Poesie der Situation und den Reiz der Begebenheit mit der Menander'schen oder Moliere'schen Charakterzeichnung und den intriguen-spinrenden Persoenlichkeiten verschmilzt.“ Покојни Коста био је заиста вешт драматик, прави комед, који је предмет за своје игре ма где из бујног прела свакидашњег живота припо. Па како су му дијалози живи и лаки, а језик гладак и течан, што кажу Немци сасвим „mundgerecht“. С тога и приказују глумци његове комаде са особитом лакоћом, као што су тои овога пута показали, којом се приликом нарочито Ј. Поповићева (Ката Петровићка) одликовала.

—а.

(„Прилепчиво“, шала у 4 чина, написао др. Ј. Б. Швајцер, превео П. Ј. Мостић) приказана у среду 18. апр. 1879. г. први пут; гост г. Ј. Панић.

Нема ништа лепшега ни краснијега него поред мало труда, мало рада комотно и добро живети. Ово зна сваки, па и најиростији човек, те зато и промишљају сви, како да дођу до тога блаженог живота. Деветнаести век толико је у томе већ успео, те прилике даје, да се човек за часак обогатити може, па онда безбрижно живовати. Данас постоје силна лутријашка друштва, силна коцкашка друштва: ових је друштава већ толико, да им се ни броја не зна. Уамите „Merkur-a“, „Fortun-“у и друге сличне листове, па погледајте у огласе, како вас примамљивим и лажним речима позивају, да купите једну другу-ли срећку, како вам за форинту две нуде срећу, па ако лако верујете свакој лажи, извуче вам се из цена новац, који сте тешком муком скуцкали и који би вам у невољи од помоћи био. Вучење прође и ви — извучете лутрију, почешете се невољно, мало се покајете, па ту је све. Ако вам се други пут укаже прилика, а ви сте опет ради купити срећу; овако неколико пута учините, па ће вам прећи у страст, и онда — збогом памети и иметку. Лутрије и срећке основане су у тој цели, да помогну сиромашном, али оне баш то не раде; оне извлаче од појединаца новац а пуне цепове самим подузимањима гомилом новаца. Поред лутрија постоје још опаснија средства, да човек дође до богатства: берзе. Данас је девиза: новац и опет новац; спекулација и опет спекулација, а то најбоље иде на берзи. По великим варошима зидају се великоленне зграде, палате за берзијаше, за спекуланте. Сваки дан видиш дупком пуне сале у таквим кућама, искупио се спекулант за спекулантом, да вара, да отима од најбољег пријатеља свога, да на најнепоштенији начин благује од нешоштеног рада.

Берзе се још нису укорениле у мањим варошима, и то је срећа, али за них је доста и лутрија и банкарских и мепичких завода. По великим варошима игра већ сваки на берзи, и то је тако маха већ отело, да је постало „прилепчиво“, заразно. Под именом овим написа Ј. Б. Швајцер врло удесну шалу, где нам износи, како је коцкање маха отело, како се увлачи већ и онамо, камо не би требало, ал уједно показала нам и жртве такве непоштене радње. Мајори Ромберг и Стурвица са подпоручником Селденеком су најљући противници коцкарењу, а Берга Штумова, саветни-

ковица, одушевљена је тако, да као и други берзански агент (овде Герлиц) пропагандира за коцкање, и успева, јер жена мајора Ромберга и без његова знања а на Бертино разлагање купује акције, које додичије падну, те агенту (Герлицу) још има да доплати неких *17 тал. поред тога, што изгуби 6000 талира. То је прва жртва; друга жртва берзина је сама Берта, и она је радила на своју руку и она је без мужевљева знања купила баш истих акција, које додичије падоме Међутим добро је прошао подпоручик Куно Селденек Али одкуд он да купи акција, кад је био жесток противник берзи У свакој глуми мора и љубав играти неку улогу, па тако и у овој шали. Селденек је заљубљен у синовцу мајора Ромберга, а она у њега; и он и она не маре за коцкање. Куно долази са братом Алфредом ка мајору; мајорица, да не би ухватио муж, како и она игра на берзи, споразумева се са Алфредом, да он оде до агента Герлица са писамцетом и да узме акције, о којима се она већ разговарала са агентом. Писамце ће написати и оставити у књигу на орману, и дојиста она напише да ће узети за 6000 тал. и остави писмо. Стриц Ернин, мајор Ромберг, је строг, синовца му и Куно не могу се састајати, него ће своје љубавне осећаје изливати на артију и остављати у кобну књигу на орману. Ерна напише прво писмо, у коме моли слику од Куна и вели да није истина, што му је пре рекла, а то је, да га не љуби. Али случај хтеде, да писма не дођу у праве руке; мајоричино нађе Куно а синовичино Алфред. Куно нема куда, он мора својој драгој прву жељу испунити, те тако узме акције против своје воље, али и против Ернине за Ерну; но те акције скоче и она добије 22.000 талира, а Куно само тако њену руку. И сам Роберт Ромберг играо је на берзи, јер је по наговору мајора Стурвица прекупио акције од крчмара Ребока, али их таки даје агенту Герлицу, да прода; овај доноси тужну вест, да су пале баш онда, кад се помири са женом, због тога, што се коцкала.

Кроз цело дело провирује тенденција, како ће се што већма омразити гледаоцима берзијашење, зато има толико жртава у тој шали. Једини Куно са својом Ерном „срећу получе“, али они нису хтели купити акције, они су чудним начином дошли до имања, а то им је и требало, па да се узети могу. Да, и Ана, Ромбергова служавка је добила на својим акцијама.

Швајцер је вешто извео „Прилепчиво“, он је тенденцији остао свуда доследан, а ипак је уплео и забаве и шале. Највише му је на расположењу био бенасти Алфред Селденек и он је једина комична личност. Његова расејаност и збуњеност забављала је већином публику.

Представа је ишла добро, премда би у неким призорима могла живља бити, особито у ономе, у коме Ребок долази са мајорима код Ромберга; истина, он игра улогу туђу, он је збуњен, али ипак треба мало живље радње. У неким је призорима претеривано. Г. Рајковић, као пензијонирац могао би бити тиши и умернији у говору. За госта г. Панића не може се рећи ништа, јер му је улога незнатна и мала; рекли смо већ, да је требало од његове стране мало више живости.

Још велимо и г. Лукићу, да се окане у будуће неумесних улетања, као што је то урадио овога пута. С. М.

Издаје управа српског народног позоршта.

СРСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

53. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕПЛАТЕ.

ПРЕ ПОЛАСКА ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ НА ПУТ

ПОСЛЕДЊА ПРЕДСТАВА.

У НОВОМЕ САДУ У ПОНЕДЕЉАК 23. АПРИЛА 1879.

Први пут:

М И Л И О Н

Шаљива игра у 4 чина, написали Лабин и Делакур, превео Н. Н.

О С О Б Е:

Диплан, бивши нотар	Рајковић.
Карбонел	Лукић.
Перижен	Зорић.
Мориц, Дипланов син	Ружић.
Едгар Лажоншер	Добриновић.
Јулије Прије, зидар	Десимировић.
Сезен	Јовановић.
Карбонеловица	Д. Ружићка.
Сезеновица	Б. Хаџићева.
Периженовица	Ј. Поповићева.
Берта, Карбонелова кћи	М. Рајковићка.
Луза, Периженова кћи	Л. Хаџићева.
Јосиф, слуга	Банковић.
Баштован	Поповић.
Ловац	Ћирић.

Збива се у наше време: Први чин код Карбонела у Паризу; други код Сезена у Паризу; трећи код Перижена у Монморансију; четврти код Диплана у Курбоју.

Г. НИКОЛА ЗОРИЋ, повлачећи се у приватан живот после 18-тогодишњег непрекидног глумовања код српског народног позоришта, прашта се са српским општинством.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.